

Stan wojenny na ziemi myszkowskiej w świetle dokumentów Służby Bezpieczeństwa

Streszczenie

Służba Bezpieczeństwa na terenie ziemi myszkowskiej, podobnie jak na terenie całej Polski, prowadziła przygotowania do wprowadzenia stanu wojennego od jesieni 1980 roku. Efektem było sporządzenie listy osób przewidzianych do internowania w ramach operacji „Wiosna”, a następnie „Wrzos”, „Jodła”. Funkcjonariusze SB przeprowadzili rozmowy ostrzegawcze, w ramach operacji „Klon”. Po wprowadzeniu stanu wojennego SB i MO dokonały internowania ośmiu osób na terenie ziemi myszkowskiej oraz prowadziły kontrolę operacyjną działaczy „Solidarności” i rozmowy ostrzegawcze z osobami, które próbowały prowadzić działalność opozycyjną. Natomiast wojsko przejęło stację linii radiowych krajowych i zagranicznych w Niegowie, w ramach operacji „Azalia”.

Summary

Security Service (SB) on the land of Myszków, as well as in the whole territory of Poland, had been preparing for the introduction of martial law since the autumn of 1980. As a result, the list of people to be interned under the Operation „Spring”, followed by the operations „Heather” and „Fir” was completed. SB officers carried on warning conversations within the Operation „Maple”. After the introduction of the martial law, the SB and the MO (communist police) interned eight people in the Myszków area and monitored operational control of Solidarity activists and warned people against trying to conduct opposition activities. On the other hand, the army took over a national and foreign radio station in Niegowa, as part of Operation „Azalia”.

Słowa kluczowe: stan wojenny, ziemia myszkowska, Służba Bezpieczeństwa

Keywords: martial law, the land of Myszków, Security Service

Stan wojenny na terenie województwa częstochowskiego, a tym bardziej na terenie ziemi myszkowskiej jest stosunkowo słabo opracowany¹. Wynika to

1 M.in. prace: K. Miroszewski, „*Solidarność*” w Częstochowie jako główna siła opozycyjna w latach osiemdziesiątych. w: *Częstochowy drogi ku niepodległości*. Red. R. Szwed i W. Palus. Czę-

zapewne z braku materiałów źródłowych, szczególnie raportów i opisów resortu spraw wewnętrznych. Niniejszy artykuł jest próbą spojrzenia na te wydarzenia przez pryzmat zachowanych dokumentów Służby Bezpieczeństwa.

Wraz z rozwojem akcji strajkowej w lipcu 1980 roku komuniści przystąpili do przygotowań wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. 17 lipca, istniejące projekty aktów prawnych dotyczące ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie stany wojennego, zostały przesłane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MSW) do Komitetu Obrony Kraju (KOK). 29 lipca zastępca sekretarza KOK gen. Mieczysław Dębicki przekazał uwagi do tych projektów płk Bronisławowi Pawlikowskiemu z MSW. Jednocześnie premier Edward Babiuch, z urzędu przewodniczący KOK, zlecił MSW uaktualnienie projektów, aby w razie potrzeby mogły być wprowadzone w życie². 29 sierpnia 1980 roku członkowie Biura Politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KC PZPR) rozważali wprowadzenie stanu wojennego. Jednak ze względu na brak możliwości realizacji, zrezygnowano w tym czasie z tego pomysłu³.

Władze powróciły do tego pomysłu w październiku 1980 roku. 18 października zastępca szefa Sekretariatu KOK płk Tadeusz Malicki przekazał gen. M. Dębickiemu kolejne uwagi, dotyczące projektów aktów prawnych związanych ze stanem wojennym. Trzy dni później 21 października, Sztab Generalny Wojska Polskiego wyraził zgodę na wniosek MSW o przejęcie ochrony nad 109 obiektami o szczególnym znaczeniu dla państwa. W następnym dniu uwagi dotyczące projektów aktów prawnych związanych ze stanem wojennym były rozpatrywane na posiedzeniu, które odbyło się u szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego gen. Floriana Siwickiego. Już 28 października była gotowa pierwsza lista osób przewidzianych do internowania na wypadek wprowadzenia stanu wojennego⁴. Był to efekt działalności Sztabu Operacji „Lato '80”⁵.

W listopadzie kontynuowano przygotowania. Na posiedzeniu Biuro Politycznego KC PZPR, 8 listopada, Stefan Olszowski potwierdził, iż jest opracowany wariant

stochowa 1998, s. 241-278. M. Nowakowska-Majcher, *Opozycja w regionie częstochowskim 1981-1989. Kalendarium 1980-1989*. Częstochowa 2009.

2 A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła”*. Strategia i taktyka obozu władzy lipiec 1980-styczeń 1982. Kraków 2002, s. 86.

3 *Stan wojenny w dokumentach władz PRL*. Wybór, wstęp i opracowanie B. Kopka, G. Majchrzak. Warszawa 2001, s. 13.

4 Tamże, s. 13. A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła” ...*, s. 87, 93.

5 Sztab Operacji „Lato '80” został utworzony na podstawie zarządzenia nr 031/80 ministra spraw wewnętrznych z 16 sierpnia 1980 roku. Funkcjonował on przy MSW i wojewódzkich komendach Milicji Obywatelskiej.

działania, gdyby było konieczne ogłoszenie stanu wojennego”, a Mirosław Milewski dodał, że jest tylko potrzebny dekret Rady Państwa dający, w przypadku ogłoszenia stanu wojennego, prawo do zatrzymania na siedem dni, a nie na 48 godzin⁶.

Listy internowanych były przygotowywane przez zastępców komendantów wojewódzkich MO d/s Służby Bezpieczeństwa, na podstawie polecenia MSW z dnia 4 listopada. Wydziały Śledcze wspólnie z Wydziałami III i IIIa miały przygotować dokumentację zawierającą zatwierdzone przez zastępców komendantów wojewódzkich MO d/s Służby Bezpieczeństwa wnioski o internowanie. Przy typowaniu osób do internowania miano kierować się następującymi kryteriami:

- działalność polityczno-destrukcyjna w okresie od lipca do listopada 1980 roku, ze szczególnym uwzględnieniem okresu między V i VI Plenum KC PZPR,
- sprawność fizyczna i psychiczna uzasadniająca istnienie realnych możliwości podjęcia działań polityczno-destrukcyjnych,
- stan rodzinny, zwłaszcza, jeżeli internowany był jedynym opiekunem⁷.

Do 31 grudnia 1980 roku na listach osób przewidzianych do internowania na terenie całej Polski znalazło się 12 901 osób. Operacja internowania otrzymała kryptonim „Wiosna”. Rozpocząć ją miał rozkaz o kryptonimie „Brzoza 81”⁸.

W Myszkowie, funkcjonariusze SB działali w ramach Komisariatu MO powstałego w 1975 roku, w miejsce Komendy Powiatowej MO. Zajmowali się m.in. działalnością opozycji politycznej. Szczególną opieką otoczono Jana Łaszka i Leopolda Kazimierza Gondro z Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych „Mystal”. L. K. Gondro spotkał się w 1978 roku z działaczami Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” w mieszkaniu Alfredy Przedborskiej. W maju tego roku, A. Przedborska i L. K. Gondro spotkali się w Warszawie z Janem Lityńskim i małżeństwem Romaszewskich. Wyrazili chęć współpracy z KOR oraz przywieźli do Myszkowa kilka egzemplarzy „Robotnika” i dwa zeszyty „Biuletynu Informacyjnego”. Jednak po rozmowie z funkcjonariuszami SB L. K. Gondro zaprzestał do lata 1980 roku działalności opozycyjnej⁹. Po wybuchu karnawału „Solidarności”, funkcjonariusze SB pilnie śledzili czołowych działaczy Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Do związku należała większość pracowników myszkowskich zakładów pracy¹⁰.

6 A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła”* ..., s. 92-93.

7 Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach (dalej: AIPN Ka), sygn. 010/53, t. 2, k. 3.

8 A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła”* ..., s. 121.

9 AIPN Ka, sygn. 027/213, k. 5, 8-10.

10 Szerzej patrz: K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*. Myszków 2010, s. 324-326.

21 stycznia 1981 roku komendanci wojewódzcy MO otrzymali od MSW polecenie przygotowania decyzji o internowaniu oraz nakazów zatrzymania i doprowadzenia do ośrodków odosobnienia. Komendanci mieli ponownie dokonać analizy listy osób przewidzianych do internowania, łącznie z rozszerzeniem tej listy. Na liście sporządzonej przez Komendę Wojewódzką MO w Częstochowie, 11 lutego 1981 roku, znalazło się 161 osób przewidzianych do internowania, w tym 12 kobiet. Z terenu tzw. ziemi myszkowskiej miało być internowanych pięć osób. Natomiast na liście osób, z którymi należało przeprowadzić rozmowy profilaktyczne – 139 osób. Wszyscy internowani mieli zostać przewiezieni do Zabrza-Zaborza¹¹.

16 lutego 1981 roku, przeprowadzono „grę sztabową” MSW i Ministerstwa Obrony Narodowej (MON). Dokonano na niej oceny stanu przygotowań do wprowadzenia stanu wojennego. Uznano go za ostateczną konieczność. Oceniając akty prawne uznano, iż „nie zawsze zrozumiałe są dla przeciętnego obywatela”. Pozytywnie oceniono stan przygotowań resortów cywilnych oraz pomoc wojska dla MSW. Uznano, iż pomoc tą należy rozszerzyć. Ponownie pozytywnej oceny współpracy MSW i MON dokonali 15 marca generałowie Florian Siwicki i Tadeusz Hupałowski z MON oraz Mirosław Milewski i Bogusław Stachura z MSW. Stwierdzili, iż wprowadzenie stanu wojennego jest możliwe w przeciągu 5-7 dni od podjęcia decyzji polityczne¹².

Ostatecznego podsumowania prac nad przygotowaniem do wprowadzenia stanu wojennego dokonano na posiedzeniu KOK w dniu 13 września. Potwierdzono na nim, iż wszystkie podstawowe prace przygotowawcze zostały zakończone¹³. 17 września zmieniono kryptonim operacji „Wiosna” na „Wrzos” – internowania i „Klon” – rozmowy ostrzegawcze.

W październiku zostały przygotowane założenia operacyjno-techniczne dla operacji „Malwa” (w listopadzie 1981 roku kryptonim zmieniono na „Azalia”), czyli opanowania central telefonicznych i wyłączenia telefonów. Zaktualizowano również listę osób przewidzianych do internowania. Na liście sporządzonej, 12 październik, przez Komendę Wojewódzką MO w Częstochowie znalazło się 168 osób. Z ziemi myszkowskiej: Zenon Chachuła z Koziegłów, Józef Lamch z Tomiszowic, Jan Łaszek z Myszkowa, Szymon Morawski z Żarek, Czesław Świerczyński z Myszkowa, Stefan Jabłoński i Stanisław Brymora z Poraja. Cz. Świerczyński i Z. Chachuła zostali dołączeni do listy na podstawie wniosku

11 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 2, k. 6, 20-22.

12 A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła”* ..., s. 136-139, 144-146.

13 Tamże, s. 215.

KW MO w Katowicach do KW MO w Częstochowie z 27 sierpnia 1981 roku. Decyzja o internowaniu Cz. Świerczyńskiego zapadła 15 lipca 1981 roku na wniosek Wydziału V-1 KW MO w Katowicach¹⁴.

KW MO w Częstochowie wyznaczyła również osoby, które miały dokonać internowania w rejonie III. Byli to w przypadku: Sz. Morawskiego – sierżant sztabowy Zygfryd Pańczyk, J. Lamcha i S. Jabłońskiego – kpt. Zbigniew Bartosik, J. Łaszka i Cz. Świerczyńskiego – por. Stanisław Świerdza, oraz Z. Chachuły i S. Brymory – ppor. Jerzy Kluczny¹⁵.

W związku z tym do operacji „Jodła” (w listopadzie nastąpiła zmiana nazwy operacji „Wrzos”) wydano *Instrukcję do akcji „Jodła”*. Określała ona przebieg zatrzymania osoby przewidzianej do internowania:

Ekipy realizacyjne powinny posiadać kompletne uzbrojenie i wyposażenie w niezbędny sprzęt (broń palna, pałka, gaz, kajdanki, łomy itd.).

Zatrzymanie osoby przeznaczonej do internowania powinno być przeprowadzone szybko, sprawnie i energicznie.

Sposób wejścia do mieszkania winien być dobrany przez grupę operacyjną w zależności od szczelniejszych ustaleń, co do ewentualnej reakcji osób na hasło „milicja” i od sytuacji na miejscu. Można np. wystąpić w roli pracownika poczty.

W przypadku nie otwarcia drzwi należy je pokonać bezzwłocznie przy użyciu siły (np. łom).

W razie stawiania przez zatrzymywanego oporu należy go obezwładnić przy użyciu dostępnych środków przymusu.

W przypadku, gdy zatrzymany będzie usiłował atakować f-szy (funkcjonariuszy – K.M.) przy użyciu broni palnej i innych niebezpiecznych narzędzi, należy, w zależności od stopnia zagrożenia, podjąć decyzję o użyciu broni.

Zatrzymanego należy poinformować krótko o decyzji zatrzymania, pokazać, nie dając do ręki, nakaz komendanta, przeczytać go szybko i bez spisywania protokołu przewieźć natychmiast do wytypowanej komendy MO.

./.../ Wszystkie działania muszą być tak zorganizowane i przeprowadzone, aby nie spowodowały niepotrzebnego zbiegowiska, lub innego zakłócenia ładu, porządku i spokoju”¹⁶.

Przed wprowadzeniem stanu wojennego, prowadzono rozmowy ostrzegawcze.

14 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 2, k. 34, 69-77, sygn. 043/1014, k. 29, 31, 37.

15 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 2, k. 77.

16 J. Dziadul, *Rozstrzelana kopalnia. 13-16 grudnia 1981 roku. Stan wojenny – tragedia „Wujka”*. Warszawa 1991, s. 187.

W listopadzie 1981 roku przeprowadzono rozmowę z Kazimierzem Świniarskim, pracownikiem Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych „Mystal”. Był zastępcą przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZ „Solidarność” w MZM „Mystal” oraz od 1 czerwca 1981 roku przewodniczącym Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” w Myszkowie. SB oceniła, iż był „zwolennikiem podtrzymywania atmosfery napięcia społecznego poprzez wysuwanie żądań pod adresem władz. Swym postępowaniem w ostatnim okresie wywołał szereg negatywnych opinii ze strony załóg zakładów. /.../ Jest on ponadto zwolennikiem wywierania presji na władze poprzez strajki nawet o charakterze solidarnościowym z innymi regionami.”¹⁷ Rozmowę ostrzegawczą przeprowadzili por. Janusz Będkowski i ppor. Janusz Grzyb.

Na początku grudnia 1981 roku rozmowy ostrzegawcze, w ramach operacji „Klon”, z proboszczami myszkowskich parafii ks. Józefem Ferugą i ks. Marianem Kuzią przeprowadzili por. Zbigniewa Gondka i insp. Zbigniewa Kalota¹⁸.

Bezpośrednio przed ogłoszeniem stanu wojennego, w wykazie sporządzonym 12 grudnia 1981 roku, brak było osób z ziemi myszkowskiej zakwalifikowanych do objęcia obserwacją w ramach operacji „Klon”¹⁹.

Na terenie ziemi myszkowskiej MSW i MON zakwalifikowało tylko jeden obiekt cywilny do przejścia przez wojsko w przypadku wprowadzenia stanu wojennego. Była to stacja linii radiowych krajowych i zagranicznych na trasie Katowice-Warszawa dla programów telewizyjnych i telefonii w Niegowie. Zaliczono ją do obiektów I kategorii. Do zabezpieczenia budynku wyznaczono 24 osobowy oddział jednostki wojskowej nr 2133 pod dowództwem kpt. Nienca. Na zewnątrz budynek miał być patrolowany przez dwóch żołnierzy. Jeden żołnierz miał pełnić służbę w pomieszczeniu dozorczy celem kontroli bramy wjazdowej i urządzeń łączności. Pozostałych ośmiu żołnierzy, w tym dowódca i rozprawdzający, mieli pełnić służbę na terenie budynku, od trzeciej do ósmej kondygnacji. Przewidywano zmianę warty, co 24 godziny. W budynku mieli prawo przebywać tylko dwaj cywile z obsługi stacji – kierownik i dozorca obiektu, ale bez prawa poruszania się po wyższych kondygnacjach obiektu²⁰.

Rozpoczęcie działań zmierzające do wprowadzenia stanu wojennego w dniu 13 grudnia zapoczątkował szyfrogram z hasłem „Synchronizacja”, wysłany około godziny 15.45 12 grudnia, do komendantów wojewódzkich MO przez wiceministra

17 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 5, k. 107.

18 Tamże, k. 43, 53.

19 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 2, k. 97.

20 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 4, k. 161-164.

spraw wewnętrznych gen. B. Stachurę. Polecał on podjąć przygotowania i realizację operacji „Azalia”, w tym samym dniu o godzinie 23.30, a o godzinie 24.00 akcji „Jodła” i „Klon”. Następnego dnia, 13 grudnia o godzinie 0.30, komendanci wojewódzcy MO otrzymali rozkaz ministra spraw wewnętrznych nakazujący realizację, od godziny 6.00, operacji o kryptonimie: „Bryza” – wzmocnienie gminnych posterunków MO członkami Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej (ORMO), „Gwarek” – wstrzymanie prywatnych wyjazdów za granicę oraz ograniczenie wyjazdów służbowych, „Hajduk” – ograniczenie swobody działania personelu placówek dyplomatycznych i konsularnych państw kapitalistycznych w Polsce, „Hala – uniemożliwienie obywatelom polskim wejścia do tych placówek, „Enigma” – zaostrzenie kontroli wykorzystania urządzeń poligraficznych i środków łączności w instytucjach, „Hamulec” – ograniczenie działalności korespondentów z krajów kapitalistycznych, „Lokata” – wycofanie broni palnej od osób, w stosunku do których są zastrzeżenia oraz wydanie broni wyselekcjonowanemu aktywnemu partyjnemu, „Kadet” – ograniczenie automatycznego ruchu telefonicznego, teksowego i telegraficznego²¹.

Wprowadzenie stanu wojennego było zaskoczeniem dla mieszkańców miast i wsi. Wojska Ochrony Pogranicza zamknęły granice. Na rogatek większych miejscowości pojawiły się patrole wojskowe. Wojsko opanowało strategiczne obiekty, w tym i obiekt niegowski. Funkcjonariusze MO i SB przystąpili do akcji internowania wytypowanych osób. Na terenie ziemi myszkowskiej jako pierwsi, 13 grudnia, zostali internowani Z. Chachuła, J. Lamch, Sz. Morawski, Cz. Świerczyński, S. Jabłoński i S. Brymora. Bogusław Samborski został internowany 14 grudnia, a J. Łaszek 18 grudnia²². Działalność myszkowskich funkcjonariuszy MO i SB była wspomagana przez członków ORMO. 22 z nich było skoszarowana od 13 grudnia 1981 roku do 10 lutego 1982 roku²³.

Cz. Świerczyński był kierownikiem domu kultury Huty „Katowice”. Należał do Konfederacji Polski Niepodległej (KPN) i NSZZ „Solidarność”. Jako przyczynę internowania podano, iż „Zagrażałoby bezpieczeństwu państwa i porządkowi publicznemu przez to, że wymieniony przez artykuły w „Wolnym Związkowcu”²⁴ /.../ ich treść jest zawsze utrzymywana w formie agresywnej

21 A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła” ...*, s. 270. *Stan wojenny w dokumentach...*, s. 16-17.

22 AIPN Ka., sygn. 0220/2.

23 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty...*, s. 378.

24 „Wolny Związkowiec” był wydawany od 15 września 1908 roku jako: nr 1-2 „Organ Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych w Hucie Katowice”, nr 3-4 „Biuletyn NSZZ w Hucie Katowice”, od 25 września 1980 roku „Biuletyn NSZZ «Solidarność» Huta Katowice”.

i napastliwej.” Był internowany w ośrodkach dla internowanych w Zabrze-Zaborze, Raciborzu, Jastrzębiu-Szeroka, Uherce. Czasowe uchylenie internowania nastąpiło w dniach 28 maj – 7 czerwiec 1982 roku, w związku z chrztem jego dziecka. Zgodę otrzymał po licznych monitach do władz bezpieczeństwa. 16 grudnia 1982 roku został zwolniony z internowania. W następnych latach, funkcjonariusze SB monitorowali jego działalność posługując się tajnymi współpracownikami²⁵.

S. Brymora był przewodniczącym Komitetu Zakładowego NSZZ „Solidarność” w Zakładach Budowy Maszyn nr 3 w Osinach, delegatem do Regionalnej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” w Częstochowie, delegatem na I Zjazd NSZZ „Solidarność”. Został internowany za nawoływanie do strajków. Przebywał w ośrodku dla internowanych w Jastrzębiu-Szerokiej. Został zwolniony z internowania 5 sierpnia 1982 roku²⁶.

S. Jabłoński był kierownikiem grupy zakładowej KPN i NSZZ „Solidarność” w Zakładach Budowy Maszyn nr 3 w Osinach. Również został internowany za nawoływanie do strajków. Przebywał w ośrodku dla internowanych w Zabrze-Zaborze. Został zwolniony z internowania 29 kwietnia 1982 roku²⁷.

J. Lamch był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych. Chciał założyć organizację dla młodzieży na wzór Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, która popierała „Solidarność”. Przebywał w ośrodku dla internowanych w Zabrze-Zaborze. Został zwolniony z internowania 22 grudnia 1981 roku²⁸.

Sz. Morawski był zastępcą przewodniczącego Komitetu Zakładowego NSZZ „Solidarność” w Myszkowskiej Fabryce Naczyn Emaliowanych „Światowit”. Przebywał w ośrodku dla internowanych w Zabrze-Zaborze. Został zwolniony z internowania 5 stycznia 1982 roku²⁹.

B. Samborski był przewodniczącym Komitetu Zakładowego NSZZ „Solidarność” w Myszkowskich Zakładach Papierniczych. Przebywał w ośrodku dla internowanych w Zabrze-Zaborze. Został zwolniony z internowania 29 kwietnia 1982 roku. Po wyjściu z internowania był szefem podziemnej myszkowskiej „Solidarności”, a od 16 grudnia 1982 roku członkiem Tymczasowej Komisji

25 AIPN Ka, sygn. 043/1014, k. 3, 13, 15, 23, 29, sygn. 0135/93, k. 10-11.

26 AIPN Ka, sygn. 010/52, t. 2, k. 44, sygn. 010/53, t. 1, cz. 1, k. 56-58, sygn. 0220/2.

27 AIPN Ka, sygn. 010/53, t. 1, cz. 1, k. 144-145, sygn. 0220/2.

28 AIPN Ka, sygn. 010/52, t. 2, k. 5, sygn. 0220/2.

29 AIPN Ka, sygn. 0220/2.

Regionalnej NSZZ „Solidarność” Regionu Częstochowskiego³⁰.

J. Łaszek przebywał w ośrodku dla internowanych w Zabrze-Zaborze. Został zwolniony z internowania 10 marca 1982 roku³¹.

W czasie trwania stanu wojennego funkcjonariusze SB prowadzili kontrolę operacyjną działaczy „Solidarności”. Według raportu tajnego współpracownika „Czarny” z 27 marca 1982 roku większość myszkowskich zakładów pracy oraz byłych działaczy „Solidarności” reprezentuje następujące opinie i poglądy:

- oczekiwanie na odwieszenie związków zawodowych, ale związki zawodowe jako struktura branżowa,
- należy rozgraniczyć działalność związkową i polityczną,
- przemiany demokratyczne wywalczone przez „Solidarność” są wdrażane przez władze (Trybunał Stanu, Rada Społeczno-Gospodarcza), ale są im podporządkowane³².

Kontrola operacyjna poszczególnych działaczy nie zakończyła się wraz z ogłoszeniem końca stanu wojennego (22 lipiec 1983 roku). Na przykład kontrolę operacyjną Mariusza Michalczyka, SB rozpoczęła 6 lutego 1982 roku, ponieważ był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych, sekretarzem NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych w Koziegłowach i przewodniczącym koła NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych w Lgocie Nadwarciu. Uczestniczył w zjazdach wojewódzkich NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych. Do jego kontroli SB wykorzystano jednego tajnego współpracownika i dwa tzw. kontakty operacyjne. Dopiero 22 kwietnia 1987 roku miał miejsce wniosek o zaniechanie prowadzenia kwestionariusza ewidencyjnego „Michał”, ponieważ M. Michalczyk nie miał żadnych kontaktów ze strukturami podziemnymi „Solidarności”³³. Podobną taktykę zastosowano przypadku Stanisława Treli z Wanat. SB rozpoczęła kontrolę operacyjną 10 lutego 1982 roku, ponieważ był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych, przewodniczącym koła NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych w Wanatach, członkiem władz wojewódzkich NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych w Częstochowie i jak pisano „nierzadko wykazywał postawę negatywną”. 12 sierpnia 1986 roku został podpisany wniosek o zaniechanie prowadzenia kwestionariusza

30 Tamże. K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty...*, s. 328.

31 AIPN Ka, sygn. 0220/2.

32 AIPN Ka, sygn. 010/52, t. 4, k. 65.

33 AIPN Ka, sygn. 0135/94, k. 1, 4, 26.

ewidencyjnego S. Treli, ponieważ po 13 grudnia zaniechał działalności związkowej, nie miał żadnych kontaktów ze strukturami podziemnymi „Solidarności” oraz nie uczestniczył w Duszpasterstwie Rolników Indywidualnych³⁴.

15 lipca 1983 roku w Myszkowie utworzono Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych (RUSW). Jego szefem był por. Stanisław Noszczyk, a zastępcą ds. Służby Bezpieczeństwa kpt. Zygmunt Rakowiecki. Na terenie ziemi myszkowskiej nie doszło do poważniejszych prób działalności uznanej przez funkcjonariuszy SB za działalność antypaństwową. W 1984 roku funkcjonariusze SB przeprowadzili rozmowę ostrzegawczą z Adamem Sroką z Żarek, byłym wice przewodniczącym komitetu założycielskiego NSZZ „Solidarność”, w Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal”. Rozwiesił on, 26 stycznia 1984 roku, na żareckiej baszcie ulotkę nawołującą do nadania żareckiemu Liceum Ogólnokształcącemu imienia Grzegorza Przemyska. Dzień wcześniej, umieścił taką ulotkę na tablicy przy kościele. Także przed wyborami do rady narodowej kolportował fotokopię tej ulotki³⁵. Rozmowę ostrzegawczą funkcjonariusze SB przeprowadzili również z Adamem Krzemińskim z Poraja, pracownikiem technicznym Politechniki Częstochowskiej. Skonstruował on aparat umożliwiający nadawanie programów radiowych o zasięgu lokalnym. SB uzyskała informację o tym fakcie 25 lutego 1984 roku. A. Krzemiński został zwolniony do domu po rozmowie z funkcjonariuszami SB³⁶. 14 czerwca 1984 roku funkcjonariusze MO, po otrzymaniu donosu, znaleźli w altanie Ryszarda Cisowskiego przy ulicy Krasickiego 23 materiały byłego NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych oraz wydawnictwa tzw. bezdebitowe. R. Cisowski był w 1981 roku przewodniczącym Zarządu Miejskiego NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych w Myszkowie. 27 czerwca 1984 roku RUSW w Myszkowie założył kwestionariusz ewidencyjny pod kryptonimem „Ogrodnik”. 25 marca 1987 roku SB zakończyła akcję prowadzoną przeciwko R. Cisowskiemu³⁷.

Bibliografia

I. Archiwa

Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach
sygn. 010/52, t. 2, sygn. 010/53, t. 1, cz. 1, t. 2, t. 4, t. 5, sygn. 027/213, sygn.

34 AIPN Ka, sygn. 0135/43, k. 1, 4.

35 AIPN Ka, sygn. 027/773, k. 12.

36 AIPN Ka, sygn. 027/715, k. 14.

37 AIPN Ka, sygn. 0135/91, k. 7, 10, 13.

027/715, sygn. 027/773, sygn. 043/1014, sygn. 0135/43, sygn. 0135/91
sygn. 0135/93, sygn. 0135/94, sygn. 0220/2

II. Opracowania

- Dziadul J. (1991), *Rozstrzelana kopalnia. 13-16grudnia 1981 roku. Stan wojenny – tragedia „Wujka”*, Warszawa.
- Miroszewski K. (1998), „*Solidarność*” w Częstochowie jako główna siła opozycyjna w latach osiemdziesiątych. w: *Częstochowy drogi ku niepodległości*, red. R. Szwed i W. Palus, Częstochowa.
- Miroszewski K., Durka J., Nita M., Związek J. (2010), *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*, Myszków.
- Nowakowska-Majcher M. (2009), *Opozycja w regionie częstochowskim 1981-1989. Kalendarium 1980-1989*, Częstochowa.
- Paczkowski A. (2002), *Droga do „mniejszego zła”. Strategia i taktyka obozu władzy lipiec 1980 – styczeń 1982*, Kraków.
- Stan wojenny w dokumentach władz PRL* (2001), Wybór, wstęp i opracowanie B. Kopka, G. Majchrzak, Warszawa.

